

ISSN (E): 2181-4570

BUYRAK USTI BEZI

Sabirova Dilnoza Shuxratovna

Sogʻliqni Saqlash Vazirligi Akademik Yo.X. Toʻraqulov Nomidagi Respublika Ixtisoslashgan Endokrinologiya Ilmiy- amaliy Tibbiyot Markazi Samarqand Filiali

O`rakov Sh

Samarqand davlat tibbiyot universiteti 1-son Davolash fakulteti talabasi

Oslonova Y

Samarqand davlat tibbiyot universiteti 1-son Davolash fakulteti talabasi

Fayziyeva D

Samarqand davlat tibbiyot universiteti 1-son Davolash fakulteti talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada Renin-sekretsiyasiga taʼsir etuvchi omillar, Buyrak usti bezi kasalliklarining tasnifi, Giperaldosteronizm sindromi.

Kalitsoʻzlar: Glukokortikoidlar, Mineralokortikoid, Mineralokortikoid, Androgen, Estrogen, adrenolin va estrogen.

Renin-sekretsiyasiga taʼsir etuvchi omillar

Qoʻzgʻatuvchi:

● arterial bosimning pasayishi; tana holatining gorizontaldan vertikalga oʻzgarishi;

● tuz ajralishi (natriy ion): B-adrenomimetiklar; • prostaglandinlar.
Toʻxtatuvchi: arterial bosimning koʻtarilishi;

● tana holatining vertikal dan gorizontalgacha oʻzgarishi;

• tuzli yuklama;

B-adrenoblokatorlar;

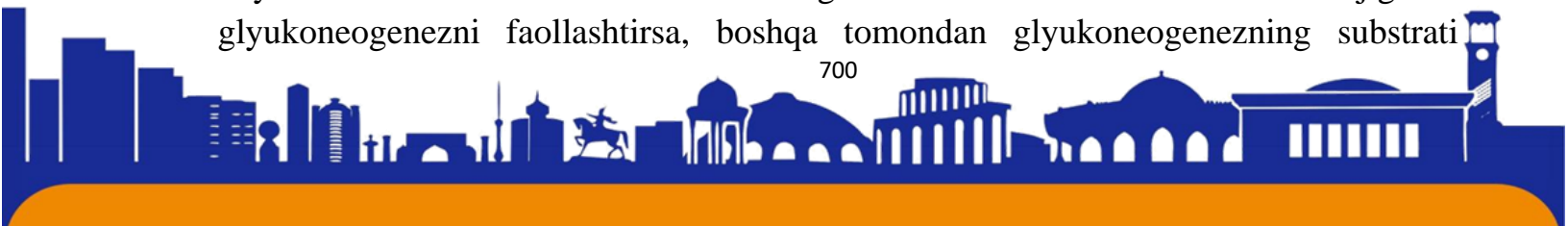
● prostaglandin ingibitorlari;

● kaliy;

● vazopressin;

● angiotenzin II.

AKTG tutamli va toʻrsimon zona hujayralariga stimullovchi ta plazmatik membrana retseptorla adenilatsiklazaning aktivlanishi ikkilamchi messenjer SAMF miqdorining oshishi bilan kechadi. Glyukokortikoidlarning biologik taʼsiri. Glyukokortikoidlar moddal almashinuviga taʼsir koʻrsatadi. Bir tomondan jigarda glyukoneogenezni faollashtirsa, boshqa tomondan glyukoneogenezning substrati

bo'lgan aminokislotalarning periferik to'qimalardan (mushak, limfa) ajralishini stimallaydi, oqsillar katabolizmi hisobiga glyukokortikoidlar qonda giperglikemiya yuzaga keltiradi. Glyukokortikoidlarning yog' almashinuvidagi ta'siri katexolaminlar va o'sish gormonlarining lipolitik ta'sirini shartli ravishda kuchaytirishdan iborat. Glyukokortikoidlar yog' to'qimalarida glyukoza ning iste'moli va sarflanishini kamaytiradi. Ortiqcha miqdordagi glyukokortikoidlar tananing qo'l, oyoq qismlarida lipoliz jarayonini, gavda va yuz qismida esa lipogenez jarayonlarini stimullaydi va erkin yog' kislotalarining plazmadagi miqdorini oshiradi. Glyukokortikoidlarning ko'pchilik qismi anabolik ta'sir, ya'ni jigarda oqsil va nuklein kislota sinteziga ta'sir qiladi va katabolik ta'sir esa boshqa a'zolarida (muskul, yog', limfa to'qimalarida, teri va suyakda). Fibroblastlarning o'sishi va bo'linishini tormozlaydi, glyukokortikoidlarning yalig'lanish jarayonidagi reparativ fazasini buzadi.

Buyrak usti bezi kasalliklarining tasnifi:
Gormonlar faoliyatidagi gipo-, giper va disfunktsiya holatiga qarab tasniflanadi:
- Buyrak usti bezi po'stloq qavati kasalliklari.

1. Total giperkortisizm -Isenko-Kushing kasalligi;
- Isenko-Kushing, kortikosteroma natijasida;
- Isenko-Kushing sindromi, o'sma tabiatli AKTGga o'xshash va korti koliberinga o'xshash;

Buyrak usti bezi po'stloq qavati avtonom makronodulyar o'smasi. 2. Parsial giperkortisizm.

- Androsteroma (yomon sifatli);
  - Birlamchi giperaldosteronizm; -Kortikosteroma (yomon sifatli);
  - Aralash o'sma.
3. Buyrak usti bezi po'stloq qavati disfunktsiyasi.
-STAR-protein yetishmovchiligi;

3 B-gidroksisteroid degidrogenaza defitsiti;

-P17 (17 a- gidroksilaza/ C17-20 lipaza, Biglear sindromi) defitsit -Pc11 (11 a- gidroksilaza) defitsit

4. Gipokortisizm.
- Birlamchi buyrak usti bezi yetishmovchiligi.
- Buyrak usti bezi markaziy yetishmovchiligi, Izolasiyalangan gipoaldosteronizm.

5. Buyrak usti bezining gormonal-nofaol o'smasi (insidentaloma)

6. Buyrak usti bezi mag'iz qavati kasalliklari. Feoxromositoma.

Giperaldosteronizm sindromi:

Giperaldosteronizm – klinik sindrom, ngiotensin sekretsiasining oshishi bilan belgilanadi. Birinchi marta Jer Konn tomonidan 1954-yilda arterial gipertenziya ngiotensin giperproduksiyasi bilan bog'liq bo'lgan buyrak usti bezi o'smasida kuzatilishini tasvirlagan.

Tasnifi: Birlamchi

Aldesteron ishlab chiqaruvchi adenoma yoki karsinoma;

• Idiopatik;

Glyukokortikoidga bog'liq;

Buyrak usti bezining bir tomonlama giperplaziyasi;
• Ektopirlangan o'smali ngiotensin ishlab chiqarilishi.

Ikkilamchi: Buyrak parenximasining zararlanishi (nefrit, ngioten nefropatiya va

Buyrak tomirlarining zararlanishi (ateroskleroz, tomir anomaliyasi, ekstravazal ezilishi boshqalar);

Yurak yetishmovchiligi;

• Medikamentoz giperaldosteronizm (diuretiklarni qabul qilish, oral kontraseptivlar);

Renin ishlab chiqaruvchi o'smada giperaldosteronizm. Bundan tashqari, birlamchi giperaldosteronizmning patofiziologik prinsip bo'yicha tasnifi mavjud. Patofiziologik ngiotensin II (renin) – sezuvchan va ngiotensin II – sezuvchan bo'lmagan shaklga bo'linadi.

Foydalanilgan adabiyotlar;

1. Дедов И. И., Мельниченко Г.А., Фадеев В. В. - М. : Медицина, 2017. Эндокринология.

2. Дедов И. И., Шестакова М. В. Осложнение сахарного диабета лечение и профилактика. Москва, 2017 г.

3. Дедова И. И., Шестаковой М. В. Алгоритмы специализированной медицинской помощи больным сахарным диабетом. Под редакцией Издание дополненное. Москва, 2019.

